

ZABÓR KLASZTORU FRANCISZKANÓW W CHĘCINACH W 1817 R. I DALSZA ICH OBECNOŚĆ W TYM MIEŚCIE (W DZIESIĄTĄ ROCZNICĘ ODZYSKANIA KLASZTORU FRANCISZKANÓW W CHĘCINACH)

1. Sprawa kasaty

Odzyskany przez Prowincję św. Antoniego Padewskiego i bł. Jakuba Strze-
mię przed dziesięciu laty (17.04.1991) klasztor w Chęcinach należy do najstar-
szych klasztorów franciszkańskich w Polsce. Jako czas jego założenia przyjmuje
się rok 1368¹. W swojej długiej historii, jeszcze przed rozbiorem Polski, był on
związany z prowincją czesko-polską, a od jej podziału w 1517 r., z prowincją
polską. Fakt niewielkiej odległości Chęcín od Krakowa nie przesądził o przyna-
leżności tego miasta do diecezji krakowskiej. Chęciny bowiem nie należały do
niej tak jak pobliskie Kielce, ale do archidiecezji gnieźnieńskiej², znajdowały się
bowiem w granicach archidiakonatu kurzelowskiego, należącego wówczas do
archidiecezji gnieźnieńskiej³.

W latach poprzedzających bezpośrednio rozbiory Polski klasztor chęciński
należał do większych klasztorów Prowincji i liczył kilkunastu zakonników. I tak⁴:

¹ Por. B. Makowski - *Brevis descriptio conventuum Provinciae Poloniae - Conventus Chencinensis*, s. 92

² Por. J. Kłoczowski [red.], *Historia Kościoła w Polsce - 1- Średniowiecze*, Znak, b.r.w., ss. 292, 309, 317; ponadto - E. Wiśniewski, *Sieć parafialna w Archidiecezji Gnieźnieńskiej (Bez Archidiakonatu Kamieńskiego) w początkach XVI w.* - Mapa dołączona do książki. Chęciny na mapie oznakowane w Archidiec. Gnieźnieńskiej jako parafia miejska ze szkołą i szpitalem.

³ *Katalog duchowieństwa i parafii Diecezji Kieleckiej* - 1999, s. 20 i 30.

⁴ *Acta Provinciae Poloniae OFMConv. Ab anno D-ni 1764.*

rok	ojców	braci	kleryków	razem
1765	10	4	-	14
1766	9	5	-	14
1767	11	4	-	15
1768	9	3	-	12
1769	9	3	2	14
1771	12	3	-	15

Po trzecim rozbiore Chęciny znalazły się na 14 lat w zaborze austriackim (Galicja Zachodnia) i należały wówczas do „Prowincji Galicji Zachodniej”. W tym czasie liczba zakonników w klasztorze przedstawiała się następująco:

rok	ojców	braci	kleryków	razem
1802	8	1	-	9
1805	7	3	-	10
1812	4	1	-	5
1813	4	1	1	6

Od 1809 r., gdy wojska Księstwa Warszawskiego przyłączyły Galicję Zachodnią i okręg zamojski do Księstwa, Chęciny znalazły się w granicach tego Księstwa. Po wojnie z Rosją, przegranej przez Napoleona I, na Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. ustanowiono „nowy porządek” w Europie. W tym „nowym porządku” nie znalazło się miejsce dla niepodległej Polski, a jej podział został jeszcze utrwalony. Utworzono wprawdzie z części ziem Rzeczypospolitej Królestwo Polskie (Kongresowe), ale poddano je Rosji i złączono z nią unią personalną panującego. W wyniku tego car Rosji został dziedzicznym królem Królestwa Polskiego. Pierwszym królem tego Królestwa był car Aleksander I. W jego imieniu w Warszawie rezydował namiestnik, którym był brat cara – książę Konstanty Romanowicz. Ten zajął się sprawami wojska i z kolei przybrał sobie namiestnika, którym był generał Józef Zajączek.

Jeszcze przed utworzeniem Księstwa Warszawskiego zmieniła się przynależność Chęcin do diecezji, gdyż 13.06.1805 r. została erygowana nowa diecezja – kielecka⁵. Powstała ona z połączenia północnej części diecezji krakowskiej oraz części diecezji chełmskiej i archidiaconatu kurzelowskiego, należącego do tej pory do archidiecezji gnieźnieńskiej. Pierwszym biskupem nowej diecezji

⁵ Por. *Katalog duchowieństwa i parafii Diecezji Kieleckiej – 1999*, s. 20.

został ks. Wojciech Górski⁶. W granicach nowej diecezji kieleckiej znalazły się trzy klasztory franciszkańskie: w Lelowie, Nowym Korczynie i Chęcinach.

Wśród zachodzących wówczas spraw była ta, która bezpośrednio dotyczyła franciszkanów, a mianowicie utworzenie w r. 1810 r. jednej Prowincji Polskiej, do której weszły wszystkie klasztory znajdujące się na terenie Księstwa Warszawskiego, a po 1815 r. do Królestwa Polskiego, niezależnie od wcześniejszej przynależności do prowincji. Było tych klasztorów na terenie Królestwa jeszcze 18. Ponadto należało do niej przez pewien czas sześć klasztorów, znajdujących się na terenie Wielkiego Księstwa Poznańskiego i jeden w Rzeczypospolitej Krakowskiej. W sumie było ich 25. Później, co pewien czas liczba ta spadała na skutek przeprowadzanych kasat. W latach 1834–1864 do Prowincji Polskiej należały już tylko klasztory znajdujące się w granicach Królestwa i w Krakowie. Było ich razem 19⁷. Prowincjałowie tej prowincji rezydowali w różnych klasztorach, a przy końcu jej istnienia – w Warszawie.

Prowincjałem Prowincji Polskiej w latach 1817–1820 był o. Hieronim Kaczorkiewicz, który rezydował w klasztorze w Dobrzyniu nad Wisłą. Właśnie wtedy spadł na klasztor franciszkanów w Chęcinach cios, który w przekonaniu wielu jest uznawany za kasatę klasztoru. Mianowicie Rada Administracyjna Królestwa w dniu 11 listopada 1817 r. wydała w imieniu króla-cara Aleksandra I *Dekret*, który w trzech artykułach miał rozwiązać sprawę dalszego istnienia, a raczej likwidacji chęcińskiego klasztoru⁸.

Pomijając wcześniejsze (1812 r.) kasaty przez władze Księstwa Warszawskiego m.in. dwóch klasztorów dawnej prowincji ruskiej, tj. w Szczepieszynie i Zamościu, był to pierwszy przypadek zabrania klasztoru franciszkańskiego przez władze Królestwa Polskiego.

Artykuł 1-szy *Dekretu* postanawia odebranie franciszkanom budynków klasztoru i kościoła w Chęcinach i zleca Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Policji przystosowanie ich do celów więziennictwa.

Artykuł 2-gi zawiera polecenie dla Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przemieszczenia franciszkanów mieszkających w klasztorze chęcińskim do innego klasztoru franciszkańskiego.

Artykuł 3-ci ustanawia wykonawców postanowień dekretu, którymi mają być: Komisja Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Komisja Spraw Wewnętrznych i Policji. Każda w granicach swoich kompetencji.

⁶ Por. tamże, s. 23.

⁷ Por. D. M. Synowiec, *Franciszkanie Polscy 1772–1970*, s. 25, w: *Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772–1970*, Warszawa ATK, 1978.

⁸ Archiwum Prowincji św. Antoniego... Kraków. Teczka Chęciny. Kopia do Nr 4563.

Dekret podpisało czterech urzędników. Dwóch z nich przy nazwisku dopisało stopień wojskowy: generał. Trzecim generałem był sam namiestnik, Józef Zajączek.

Rada Administracyjna, podejmując decyzję o zabranii klasztoru franciszkanom na więzienie, które do tego czasu mieściło się w Jędrzejowie, uzasadniała to złym stanem jędrzejowskiego budynku. Drugim powodem zabrania chęcińskiego klasztoru była mała – według dekretu – liczba zakonników przebywających w klasztorze.

Już w 1811 r. władze Księstwa Warszawskiego wydały ustawę o znoszeniu klasztorów liczących mniej niż 12 zakonników. Może rzeczywiście w r. 1817 było ich w Chęcinach mniej niż 12, i być może, że Rada Administracyjna oparła się o to postanowienie zabierając im klasztor.

Trudno teraz dociec ilu ich faktycznie było wtedy w klasztorze. Na pewno mniej niż więźniów w Jędrzejowie. Jednak ta mała ich liczba nie doprowadziłaby do ruiny klasztoru tak, jak to się stało z budynkami więzienia jędrzejowskiego przy większej ilości więźniów!

Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego powiadomiła Biskupa Kieleckiego listem z dnia 15 listopada 1817 r. o dekreście Rady Administracyjnej i poleciła mu porozumieć się z prowincjałem franciszkańskim w sprawie przeniesienia zakonników do innego klasztoru oraz w sprawie rozporządzenia ich „funduszami”.

Sprawę przemieszczenia zakonników, pod nadzorem Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, realizowały władze diecezji i sami franciszkanie. W dniu 16.12.1817 r. nad rozwiązaniem jej zastanawiano się w kancelarii konsystorza w Kielcach. Uczestniczący w spotkaniu gwardian chęcińskiego klasztoru, o. Aleksander Rutkiewicz – jak podaje protokół spotkania⁹ – oświadczył, że jako zakonnik nie może pozwolić na zabranie dobra nadanego zakonowi od wieków, ale jeżeli do tego już dochodzi, to proponuje, ażeby pozwolono trzem zakonnikom zamieszkać w oficynach klasztoru sióstr klarysek (franciszkanek) w Chęcinach. Poza tym uważa, że władza państwowa powinna w ramach przynajmniej częściowej rekompensaty za zabranie klasztoru, pokryć koszty remontu mieszkań w oficynach.

Powodem, dla którego proponuje pozostanie franciszkanów w oficynach klarysek jest to, że siostry potrzebują opieki duchowej, którą dotychczas sprawowali franciszkanie. Racją natomiast, dla której powinno być ich trzech jest to, że dla sióstr jest potrzebny spowiednik i kapelan, a trzeci byłby przełożonym i administratorem „funduszu”.

⁹ Tamże, „Kopia Protokołu” z dnia 16.12.1817 r.

Projekt takiego rozwiązania odpowiadał władzom diecezji, dlatego ks. Aleksander Dobrzański, w imieniu Konsystorza kieleckiego wystosował w tej sprawie jeszcze w dniu 17.12.1817 r. pismo do prowincjała na adres klasztoru w Dobrzyniu nad Wisłą. Odpowiedź prowincjała na ten list jest datowana na dzień 10 stycznia 1817 r. Ten rok 1817, to oczywiście pomyłka, do której doszło, choć list podpisywał i sam prowincjał i zastępujący sekretarza prowincji o. Tomasz Głowacki, kaznodzieja dobrzyński.

Prowincjał w swej odpowiedzi popiera stanowisko gwardiana i sam wyraża protest przeciwko zaborowi klasztoru i kościoła Zakonowi, a następnie w czterech punktach podaje rozwiązanie sprawy translokacji zakonników. Najbardziej do niej odnosi się punkt pierwszy, w którym prowincjał podtrzymuje myśl umieszczenia zakonników w oficynie klasztoru sióstr klarysek „za poprzedzonym wynagrodzeniem Panien Franciszkanek, a wyreparowanie jej dla zakonników kosztem Rządu”.

Delegat Konsystorza Kieleckiego 14.01.1818 r. wysłany do Chęcin, dla zapoznania się na miejscu z opiniami franciszkanów i sióstr klarysek, a także z sytuacją oficyny, wydał pozytywną opinię na temat przeniesienia tam franciszkanów.

Zdaje się, że także Komisja Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego akceptowała ten projekt, choć minister St. Potocki 24.02.1818 r. domagał się od Konsystorza porozumienia się z Komisją Wojewódzką w Krakowie odnośnie do dokonania otaksowania klasztoru franciszkańskiego i aby postarał się, by „domu mającego służyć na mieszkanie XX. Franciszkanom rysunek był zrobiony i anszlag kosztów reparacji jego sporządzony”. Wszystko po to, aby minister mógł wystąpić do rządu z wnioskiem o przyznanie funduszy na naprawę oficyn. Taki rysunek i kosztorys został wykonany i Budowniczy Województwa Krakowskiego podpisał go w dniu 8.04.1818 r. Wysokość kosztów materiałów i prac ciesielskich, stolarskich i murarskich miała wynieść 3.513 zł i 17 gr.

Z kolei Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zarządziła, aby wobec przedłużających się napraw oficyn:

1. XX. Franciszkanie byli tymczasowo przeniesieni do swego najbliższego klasztoru, jeżeli nie ma innych pomieszczeń na zamieszkanie, do czasu ukończenia napraw oficyny;

2. aby wszelkie rzeczy ich kościelne zostały w kościele Panien Franciszkanek ulokowane, te zaś które albo do użytku niezdatne, albo nie mogą być przeniesione, mają być według przyjętych przepisów sprzedane;

3. „pochowanie ciał powinno odbyć się porządkiem religijnym, na uprzątnienie zaś grobów i przeniesienie aparatów kościelnych XX. Franciszkanie koszt łożyć mają”.

Ten dokument podpisał dnia 26.05.1818 r. w zastępstwie ministra, radca stanu Staszic.

Dnia 7.06.1818 r. ks. Dobrzański w imieniu Konsystorza Kieleckiego informował Komisję Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, że sprawę przeniesienia i pochówku na cmentarzu „kości” zlecił ks. proboszczowi chęcińskiemu, co zostało dokonane w dniach 29–30 maja z odpowiednim nabożeństwem. Natomiast gwardianowi i pozostałym franciszkanom polecił przenieść się do 20 maja do pomieszczeń folwarku należącego do klasztoru. Dołączył też informację o tym, że ks. Mikołaj Franciszek Traczewski, chęciński proboszcz, sporządził 29.05.1818 r. regestr różnych ruchomości znajdujących się w mieszkaniach, kuchni i spiżarni klasztoru. Inny regestr zawiera wykaz sprzętów kościelnych, tj. 5 ołtarzy, chór z organami, a na krużgankach zamiast ołtarza P. Jezus Ukrzyżowany, 6 dużych obrazów olejnych na płótnie, i inne.

Także powołana komisja dokonała wyceny tych elementów wyposażenia, które miały być wystawione na przetarg do sprzedania. Przetarg ów odbył się 14.09 i sprzedano wówczas ołtarze (główny i 4 boczne), tabernakulum, stalle, ambonę, konfesjonały, ławki, organy. Jeszcze wcześniej, bo dnia 2.04.1818 r. komisja świecko-duchowna spisała i oszacowała mienie franciszkańskie, czyli kościół, klasztor, oficynę, zabudowania gospodarcze, teren klasztoru. Wartość wyniosła sumę 62.037 ówczesnych złotych polskich.

W końcu maja lub na początku czerwca 1818 r. franciszkanie musieli opuścić swój klasztor i przenieść się do oficyn klasztoru sióstr klarysek. Trudno jednak stwierdzić czy przeniesienie to nastąpiło bezpośrednio z klasztoru do oficyny, czy pośrednio poprzez krótki pobyt w pomieszczeniach folwarku, a następnie do oficyny klasztoru sióstr klarysek. Za tą drugą możliwością przemawiałyby skłonności objawiająca się u niektórych późniejszych „administratorów funduszu” chętniejszego przebywania na folwarku klasztornym niż w oficynach sióstr klarysek, z czym można się zetknąć w korespondencji z Konsystorzem Kieleckim.

Niezależnie od konieczności spełnienia wymagających czasu czynności zajęcia klasztoru i kościoła, władze państwowe nie spieszyły się z przystosowaniem budynków do potrzeb więziennych. Świadczy o tym fakt, że na wniosek ks. Stanisława Staszica, urządzono w nich „fabrykę”, czyli po prostu zakład obróbki marmuru.

Powstaje kwestia czasu działalności tej fabryki w obiektach franciszkańskich. Z pewnością nie powstała wcześniej niż w czerwcu 1818 r. gdyż do tego czasu trwały prace ekshumacji ciał pochowanych na terenie kościoła. Na pewno istniała już w 1822 r. Być może, że i w tej sprawie prawda jest pośrodku. W tym wypadku byłby to rok 1820. Taką datę można spotkać w opracowaniach na temat historii chęcińskiego klasztoru¹⁰. Być może, że powstanie zakła-

¹⁰ Por. M. Wilczyńska, *Klasztor i kościół franciszkanów w Chęcinach na łamach XX-wiecznej prasy polskiej*, Kielce 2000, s. 31.

du obróbki marmurów miało związek z prowadzeniem w tym czasie prac kamieniarskich przy podniesieniu murów klasztornych, które dla celów więziennych były niewystarczającej wysokości.

Musiała to być znaczna „fabryka” w Królestwie, przynajmniej w początkowych latach swojej działalności, skoro w dniu 30 lipca 1822 r., a więc prawie pięć lat po zabraniu budynków zakonnikom, odwiedził ją sam namiestnik, generał Józef Zajączek. Tę obecność upamiętniono marmurową tablicą, wmurowaną w bramie wjazdowej na teren klasztoru. Istnieje ona do tego czasu. Umieszczony na niej napis głosi: „Jaśnie Oświecony Xiążę Józef Zaiączek, Namiestnik Królewski szaszczycił swą bytnością tę Fabrykę, dnia 30 Lipca R=u 1822”.

Trudno dokładnie powiedzieć jak długo ta „fabryka” mieściła się w klasztorze i od kiedy zaczęło funkcjonować więzienie. Ta sama autorka, która podaje datę rozpoczęcia pracy fabryki, podaje też datę zakończenia jej działalności w r. 1833. Podaje też, że „fabryka” borykała się z trudnościami finansowymi i jeszcze przed jej likwidacją była wdzierżawiona Wincentemu Sokołowskiemu, zarządcy chęcińskiego więzienia. Wygląda też na to, że obydwie instytucje mogły istnieć obok siebie przynajmniej przez jakiś czas.

Zaprzestanie działalności fabryki w pomieszczeniach klasztornych może wiązać się nie tylko z jej trudnościami finansowymi. Na jej likwidację może wpłynęło też wydarzenie w kraju, a mianowicie klęska powstania listopadowego, a w związku z tym potrzeba większej ilości miejsc w więzieniach krajowych, w tym także w więzieniu chęcińskim. Wiadomo, że były prowadzone w tym czasie prace nad przystosowaniem pomieszczeń klasztornych na przyjęcie większej ilości więźniów. W związku z tym podzielono wówczas nawet kościół w połowie jej wysokości masywnym drewnianym stropem, dzięki czemu powstały dwie kondygnacje.

Na temat rozpoczęcia funkcjonowania więzienia można spotkać kilka różnych dat. Jedną, najodleglejszą, jest rok 1863/64, czyli czas powstania styczniowego¹¹. Inną datę stawiają niektórzy wcześniej, na rok 1831/32 – czyli na czas powstania listopadowego¹². Wreszcie można spotkać jeszcze datę 1817 roku¹³.

¹¹ Por. *Katalog duchowieństwa i parafii Diecezji Kieleckiej* – 1999, s. 182; T. Wróbel, *Chęciny*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin KUL 1979.

¹² Por. M. Magierowska, *Kościół i klasztor Ojców Franciszkanów w Chęcinach*, Lublin 1992, s. 27 - Za tym idą G. Biernacki-J. Bahyrycz: *Projekt rewaloryzacji kościoła i klasztoru OO. Franciszkanów w Chęcinach*, Kraków 1992, s. 5. – Zdaje się za tym opowiadać L. Kartowicz: *Powrócili po latach...*, Kraków 1997.

¹³ Por. O. J. Piasecki, *Opisanie kościołów i klasztorów Księży Franciszkanów (Konwentalnymi zwanych) dawnej Polskiej Prowincji S. Franciszka Seraficzego po utworzeniu w r. 1815 Królestwa Polskiego pozostałych*, Warszawa 1845, s.178; a także: *Encyklopedia Powszechna*, t. 5, Warszawa 1861, w której można wyczytać: „W r. 1817 pozostałe mury kościoła i klasztoru na więzienie dla całej guberni zajęto, teraz tylko jedna kaplica z niego

Najprawdopodobniej trzeba przyjąć rok 1824. Na tę datę wskazywałby reskrypt Komisji Województwa Krakowskiego z dnia 4.01.1824 r. mianujący „X. Antoniego Stancykowskiego, kaznodzieję XX. Franciszkanów, kapelanem więzienia”¹⁴. Reskrypt oprócz nominacji zawiera też wykaz posług religijnych, które kapelan winien świadczyć więźniom. Można z tego wnioskować, że więźniowie musieli już być, czy wkrótce już mieli być, aby mogli korzystać z posług kapelana.

Przeniesienie się franciszkanów i zamieszkanie w oficynach sióstr klarysek nie spowodowało przerwania ich obecności w Chęcinach. Franciszkanie w 1817 r. nie opuścili miasta i pozostali w nim nadal. Świadczy o tym kilka faktów. Najpierw ten, że władze państwowe wyraziły zgodę na pozostanie franciszkanów, a nawet pokryły koszt remontu budynku mieszkalnego dla nich. Poza tym władze duchowne, zarówno diecezjalne jak i zakonne uważały go za dom nadal faktycznie istniejący. Klasztor chęciński był wymieniany w urzędowych pismach diecezji i prowincji. Następnie członkowie klasztoru, a tym samym klasztor, uczestniczył w życiu Prowincji. Prowincjał dokonywał wizytacji klasztoru, przysyłał tu franciszkanów, a współbracia z Chęcina uczestniczyli w kapitułach prowincjalnych, a także byli powoływani przez Kapitułę do pełnienia obowiązków czy to w innych klasztorach, czy w samych Chęcinach.

Nie trudno się domyśleć, że wspólnota chęcińska w nowych warunkach była mała. Zasadniczo liczyła trzech współbraci będących równocześnie. Wtedy obowiązki przełożonego, kapelana i spowiednika były rozdzielone. W późniejszym czasie było ich dwóch, a w końcowych latach XIX w. już tylko jeden.

Zachodzi pytanie, którą datę przyjmując jako czas kasaty franciszkańskiego klasztoru w Chęcinach? Istnieją trzy daty, które należy mieć przede wszystkim na uwadze przy rozważaniu tego tematu. Są to daty: 11 listopada 1817¹⁵; następnie 8.11.1864¹⁶ i wreszcie 22.11.1888. Nie da się jednoznacznie stwierdzić,

pozostała, na której ścianach znajduje się kilka nagrobków...” Można się tu dopatrzeć sugestii, że to franciszkanie opuścili sami klasztor i kościół, a władze państwowe zamieniły go na więzienie, by ratować budynek przed ruiną

¹⁴ Por. Archiwum Prowincji św. Antoniego... Kraków. Teczka Chęciny.

¹⁵ Za tą datą zdaje się opowiadać R. Prejs OFMConv, gdyż nie umieszcza klasztoru chęcińskiego wśród 18 klasztorów Prowincji Polskiej. Pisze: „Do Prowincji należała ponadto kapelania klasztoru sióstr klarysek w Chęcinach (diec. kielecko-krakowska)” – *Franciszkanie Prowincji Polskiej po kasacie 1864 r.*, w: „W nurcie franciszkańskim” 9(2000), s. 187.

¹⁶ Ten rok jako datę kasaty przyjmuje D.M. Synowiec, który wymienia klasztor chęciński i umieszcza go wśród klasztorów Prowincji Polskiej, skasowanej w 1864 r.: *Franciszkanie Polscy 1772–1970*, s. 24, w: *Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1722–1970*, Warszawa ATK 1978. Również tak utrzymuje P.P. Gach, *Zakony franciszkańskie na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914*, w: J. Kłoczowski [red.], *Zakony franciszkańskie w Polsce*, t. 3: *Franciszkanie w Polsce XIX wieku*, s. 31.

którą z tych dat należałoby się posłużyć na określenie czasu kasaty klasztoru. Rok 1817 – należałoby z pewnością uważać za czas „zaboru klasztoru”, a nie jego kasaty. Rok 1864 – jest czasem kasaty 18 klasztorów franciszkańskich w Królestwie Polskim, a tym samym kasaty Prowincji Polskiej (pozostał tylko klasztor etatowy w Kaliszu, który dotrwał do 1902 r.¹⁷). Rok 1888 – to koniec obecności franciszkanów w Chęcinach, a równocześnie początek ich nieobecności tutaj przez 103 lata.

2. Franciszkanie w Chęcinach po roku 1817

Czas, w którym nastąpił zabór franciszkańskiego klasztoru w Chęcinach z przeznaczeniem go na więzienie, był bardzo trudny nie tylko dla chęcińskich franciszkanów, ale też dla młodej diecezji kieleckiej. Właśnie w tym samym czasie, gdy franciszkanie w Chęcinach przenosili się do oficyn klasztoru klarysek jako na miejsce swego dalszego pobytu, diecezja kielecka dnia 30.06.1818 r. przestała istnieć. Stało się to na skutek reorganizacji terytorialnej Kościoła w Królestwie Polskim, a w związku z tym utworzenia diecezji sandomierskiej i przeniesienia tam siedziby biskupiej z Kielc¹⁸.

Od tego czasu znaczna część diecezji kieleckiej wraz z Kielcami, a także tym razem i Chęcunami, została poddana pod władzę biskupa krakowskiego. Taka sytuacja trwała do 22 grudnia 1882 r., gdy papież Leon XIII ponownie erygował diecezję w Kielcach¹⁹.

W międzyczasie, zwłaszcza od r. 1833, gdy car Mikołaj I zabronił biskupowi krakowskiemu spełniania jurysdykcji na terenie Królestwa Polskiego, w Kielcach byli powoływani administratorzy, którzy pasterzowali na tym terytorium. Wtedy (zwłaszcza od 1842 r.) nazywano to terytorium diecezją kielecko-krakowską. Dwóch z administratorów było biskupami. Byli to bp Maciej Majerczyk (+ 1870) i bp Tomasz Teofil Kuliński, który został w 1882 r. ordynariuszem wskrzeszonej diecezji i kierował nią do 8.01.1907 r.

Zanim nastąpiło ponowne erygowanie diecezji kieleckiej władze Królestwa, pod dyktando i naciskiem caratu, planowały i realizowały plany ograniczania działalności a nawet dalszego istnienia wielu klasztorów. Po zaborze naszego klasztoru w Chęcinach, ofiarą kasaty padły inne klasztor. M.in. w 1818 r. skasowano znajdujące się w niedalekiej od Chęcin odległości opactwo benedyktynów na Świętym Krzyżu, opactwa cystersów w Koprzywnicy i Wąchocku, a w 1819 r. również opactwo cysterskie w Jędrzejowie.

¹⁷ Por. *Katalog Prowincji MB Niepokalanej Zakonu OO. Franciszkanów w Polsce*, Warszawa 1989, s. 99.

¹⁸ Por. *Katalog duchowieństwa i parafii Diecezji Kieleckiej* – 1999, s. 24.

¹⁹ Por. tamże.

Z biegiem czasu, zwłaszcza po Powstaniu Listopadowym i Styczniowym w ramach represji, następowały kolejne kasaty, które doprowadziły do niemal całkowitego wyniszczenia życia zakonnego, w tym także franciszkańskiego w Królestwie Polskim. Zanim to nastąpiło w skali krajowej, franciszkanie chęcińscy starali się odnaleźć w swoich nowych warunkach. Te nowe warunki, to utrata własnego klasztoru i kościoła, przeniesienie się do oficyn klasztoru sióstr klarysek, zgoda rządu na zachowanie przy nich „funduszu”, czyli gospodarstwa, zwanego także folwarkiem, i mimo wszystko pozostanie w Chęcinach oraz dalsza praca w dotychczasowym środowisku.

Fakt pozostania franciszkanów w Chęcinach był jednym z nielicznych wypadków, utrzymania się zakonników w tej samej miejscowości mimo zabrania klasztoru. Ten przypadek jest może analogiczny do tego, który miał miejsce w zaborze austriackim, we Lwowie, gdzie austriackie władze zaborcze skasowały franciszkanom dwa klasztory, a mimo to franciszkanie pozostali w tym mieście w przekazanym im klasztorze pokapucyńskim. Zazwyczaj zabór klasztoru równał się konieczności opuszczenia przez zakonników miejscowości, zwłaszcza mniejszej.

Od czerwca 1818 r. życie i działalność franciszkanów w Chęcinach były związane z klasztorem i kościołem sióstr klarysek. Klasztor ten znajduje się w niewielkiej odległości od klasztoru franciszkańskiego, przy ulicy dawniej nazywanej Panieńską, a obecnie Małogoską. XVII-wieczny kościół i klasztor sióstr klauzurowych są zbudowane na osi wschód-zachód i łączą się ze sobą. W kierunku wschodnim na tej samej osi znajdował się osobny budynek parterowy, zwany dawniej oficynami. Były one od czerwca 1818 r. do listopada 1888 r. mieszkaniem chęcińskich franciszkanów. Budynek ten przylegał, podobnie jak kościół i klasztor sióstr, bezpośrednio do chodnika ulicy Panieńskiej. Był parterowy. Jedna jego część była murowana, a druga zbudowana z drzewa modrzewiowego. Miał on kilka małych okienek od ulicy i kilka z przeciwnej strony. Przed budynkiem od strony południowej było małe podwórko. Stąd były dwa osobne wejścia do pomieszczeń mieszkalnych, których było blisko dziesięć. Dach budynku był wysoki, dwuspadowy, pokryty gontem²⁰. Budynek ten przetrwał franciszkanów, a także i Siostry Klaryski i od lat trzydziestych XX w. służy siostrom bernardynkom, które przybyły do Chęcin²¹ na zaproszenie bpa Augustyna Łosińskiego w 1930 r. W dawnym kształcie dotrwał do późnych lat sześćdziesiątych zeszłego wieku. W tym czasie część drewniana została zastąpiona również murem. Ponadto dobudowano jeszcze piętro z kilkoma pomieszczeniami mieszkalnymi.

²⁰ Informacja od. s. Pauli Ledwójcik, bernardynki z Chęcin.

²¹ Por. *Katalog duchowieństwa i parafii Diecezji Kieleckiej* – 1999, s. 181.

W tym budynku, w jego wcześniejszej strukturze, franciszkanie mieszkali równe 70 lat. W ciągu tych lat zajmowali się spełnianiem swoich praktyk zakonnych, zwłaszcza modlitwą, a także posługą duchową Siostrzom Klaryskom. Nie zapomnieli o tym, że konieczność tej posługi była argumentem, który może zdecydował o ich dalszym pozostaniu w Chęcinach. Odprawiali zatem siostrzom msze św. i nabożeństwa, głosili słowo Boże i spowiadali. Z pewnością też służyli im doradztwem i pomocą w rozwiązywaniu różnych, szczególnie trudniejszych problemów, z którymi siostry musiały spotykać się w tych niespokojnych czasach i zmieniających się warunkach. Ponadto wiele zachodu wymagała troska o „fundusze”, czyli gospodarstwo rolne pozostawione im przez władze państwowe. Znajdowało się ono w pobliżu klasztoru zamienionego na więzienie.

Innym zajęciem, któremu oddawali się niektórzy z chęcinińskich franciszkanów było pełnienie obowiązków kapelana więziennego. Do tych obowiązków został powołany już w 1824 r. o. Antoni Stanczykowski, a po nim pełnili je inni. Zachodzi jednak trudność z ustaleniem listy kapelanów więzienia. „Elenchusy” Prowincji (niekompletne) z tego czasu częściej przy nazwiskach zakonników umieszczają określenie ich funkcji: „spowiednik” niż „kapelan”. W przypadku określenia „spowiednik”, można przyjąć bez obawy pomyłki, że chodzi o spowiednika sióstr. Natomiast z reguły nie można spotkać określenia „kapelan”. Gdy w innych dokumentach czasem spotykamy określenie „kapelan”, trudno zorientować się, jeżeli nie ma innych dodatkowych określeń, czy chodzi o kapelana sióstr, czy o kapelana więzienia.

Niezależnie od tego, franciszkanie pełnili posługę duchową w więzieniu, które mieściło się w ich klasztorze. Dzięki temu, przynajmniej od czasu do czasu mogli sprawować Eucharystię i spowiadać w kaplicy św. Leonarda, którą pozostawiono z wyposażeniem liturgicznym, by mogła pełnić rolę kaplicy więziennej. Z posługi franciszkańskich kapłanów z pewnością korzystali też miejscowi wierni, jak i mieszkańcy sąsiednich miejscowości i parafii związani z kościołem sióstr. Tę posługę świadczyli oni szczególnie przy ołtarzu, w konfesjonale i na ambonie.

Z odszukanych w *Elenchusach* nazwisk ojców i braci mieszkających i pracujących w Chęcinach po 1817 r. dało się sporządzić wykaz. Jest on jednak niekompletny z powodu braku Elenchusów z niektórych roczników. Tak się on przedstawia:

Rok	Imię i nazwisko zakonnika	Pełnione funkcje
1817	O. Aleksander Rutkiewicz	Gwardian – rozpoczął posługę jeszcze we franciszkańskim klasztorze, później w domu SS. Klarysek

MAREK JAN HALAMBIEC OFMCONV

	O. Innocenty Pietrzykowski O. Paschazy Wierzbicki Br. Ludwik Łysakowski Br. Antoni Smarzewski	Spowiednik sióstr; Kaznodzieja; - Ekonom klasztoru sióstr;
1819	O. Aleksander Rutkiewicz O. Kalikst Cykanowski O. Paschazy Wierzbicki Br. Antoni Smarzewski	Gwardian; Spowiednik sióstr; Kaznodzieja; Ekonom klasztoru sióstr;
1820	O. Aleksander Rutkiewicz	Gwardian
1821	O. Aleksander Rutkiewicz	Gwardian
1822	O. Aleksander Rutkiewicz	Gwardian
1923	O. Aleksander Rutkiewicz	Gwardian
1824	O. Aleksander Rutkiewicz O. Antoni Stanczykowski	Gwardian Kaznodzieja; 16.01. mianowany kapelanem więzienia
1825	O. Jan Nikielewski O. Sylwester Buchta	od 7.07. – przełożony; kaznodzieja
1826	O. Jan Nikielewski O. Franciszek Lewandowski O. Sylwester Buchta	Rezydent; zmarł 29.01.1826 Po 29.01. gwardian i spowiednik sióstr; Kaznodzieja
1827	O. Franciszek Lewandowski O. Maciej Kosk O. Sylwester Buchta Br. Tomasz Ryterski*	Gwardian i spowiednik – zmarł 22.02.1828. Spowiednik – przybył z Krakowa 22.03.1827. Kaznodzieja i tymczasowy administrator; Ekonom klasztoru
1828	O. Sylwester Buchta O. Aleksander Trybiszewski O. Maciej Kosk Br. Tomasz Ryterski	Kaznodz.; w tym roku przeniesiony do Kalisza Aministrator Spowiednik sióstr Ekonom klasztoru

* piszą to nazwisko też: Rycerski

Zabór klasztoru Franciszkanów w Chęcinach w 1817 r. ...

1829	O. Aleksander Trybiszewski O. Maciej Kosk	Do 16.06. gwardian; później wyjechał do N. Korczna Spowiednik sióstr
1830	O. Maciej Kosk O. Benedykt Szwagierkiewicz O. Andrzej Jakubowski	Administrator, spowiednik sióstr, kapelan więzienia przebywał parę miesięcy -
1831	O. Maciej Kosk O. Benedykt Szwagierkiewicz O. Jakub Pawełek	Administrator - Kaznodzieja – przybył z N. Korczyna
1832	O. Maciej Kosk O. Kamil Pasternakiewicz	Administrator – do lipca 1832 od lipca administr., spowiednik, kapelan więzienia
1833	O. Kamil Pasternakiewicz	Administrator, spowiednik sióstr
1834	O. Kamil Pasternakiewicz	j.w.
1835	O. Kamil Pasternakiewicz Br. Tomasz Ryterski	j.w. -
1836	O. Kamil Pasternakiewicz	j.w.
1837	O. Kamil Pasternakiewicz	j.w.
1838	O. Kamil Pasternakiewicz	j.w.
1839	O. Kamil Pasternakiewicz	j.w.
1840	O. Kamil Pasternakiewicz	j.w.
1841	O. Kamil Pasternakiewicz	j.w.
1842	O. Kamil Pasternakiewicz	j.w.
1843	O. Kamil Pasternakiewicz O. Paschazy Tyma Br. Tomasz Ryterski	Gwardian Spowiednik sióstr -
1844	O. Kamil Pasternakiewicz O. Paschazy Tyma Br. Tomasz Ryterski	Gwardian Spowiednik sióstr -

MAREK JAN HALAMBIEC OFMConv

1845	O. Kamil Pasternakiewicz O. Wincenty Smoliński O. Paschazy Tyma O. Grzegorz Kryplewski Br. Tomasz Ryterski	Gwardian do sierpnia; później gward. w Bełchatowie Gwardian od 10.08. Spowiednik sióstr do kwietnia Od kwietnia spowiednik sióstr
1846	O. Wincenty Smoliński O. Benedykt Małecki O. Grzegorz Kryplewski Br. Tomasz Ryterski	Gwardian do 22.09.1846, przeniesiony do Warszawy; Gwardian od 14.10.1846, kapelan więzienia; Spowiednik i kapelan sióstr.
1847	O. Wincenty Małecki O. Wiktor Szmajkiewicz O. Grzegorz Kryplewski Br. Tomasz Ryterski	Gwardian do 22.10.1847, następnie przeniesiony; Przełożony od 29.10.1847 do 9.02.1848 r.; Spowiednik i od 10.02.1848 r. administrator
1848	O. Grzegorz Kryplewski Br. Tomasz Ryterski	Administr., spowiednik sióstr; Na początku 1848 r. przeniesiony do Łagiewnik
1849	O. Grzegorz Kryplewski Br. Tomasz Ryterski	Def. wieczysty, rezydent, spowiednik sióstr; powrócił z Łagiewnik
1850	O. Grzegorz Kryplewski	Administor. i spowiednik sióstr
1851	O. Grzegorz Kryplewski	Administrator
1853	O. Grzegorz Kryplewski	Administrator
1852	O. Grzegorz Kryplewski	Administrator
1854	O. Grzegorz Kryplewski	Administrator
1855	O. Grzegorz Kryplewski	Administrator
1856	O. Teofil Rysowski O. Grzegorz Kryplewski	Rezydent; Spowiednik sióstr

1857	O. Teofil Rysowski O. Grzegorz Kryplewski	Rezydent; Spowiednik sióstr
1858	O. Grzegorz Kryplewski	Rezydent i spowiednik sióstr
1859	O. Grzegorz Kryplewski	Rezydent, kaznodzieja i spowiednik sióstr
1860	O. Grzegorz Kryplewski O. Szymon Góralski	Rezydent; Spowiednik sióstr
1861	O. Grzegorz Kryplewski O. Sylwester Buchta	Rezydent; Kaznodzieja
1862	O. Grzegorz Kryplewski O. Władysław Włodarczyk	do kapituły 12.10.1862 r., zmarł 3.12.1862 r.; Od kapituły – rezydent, kaznodzieja, spowiednik.
1863	O. Władysław Włodarczyk Br. Serafin Nowiński	Rezydent, kaznodzieja, spowiednik sióstr, kapelan więzienia; Socjusz kapelana sióstr
1864	O. Władysław Włodarczyk Br. Serafin Nowiński	Kapelan i spowiednik sióstr; Socjusz, brak danych o jego losie po 1864 r.
1865–1888 O. Władysław Włodarczyk pozostaje sam jako kapelan; z powodu ciężkiej choroby opuścił Chęciny.		

Wśród wymienionych nazwisk niektóre powtarzają się dosyć często. Wskazuje to na ilość lat, które ci zakonnicy spędzili w Chęcinach. Oto trochę danych o niektórych z nich.

O. Sylwester BUCHTA

Urodzony 2.09.1798 r. w miejscowości Zabłoc na Śląsku Cieszyńskim. Uczył się w Cieszynie, w Brnie studiował filozofię, rok był w Seminarium Krakowskim. Do zakonu wstąpił 15.12.1821 r. w Krakowie. Afiliowany do klasztoru w Krakowie profesję złożył 15.05.1823 r. Świecenia kapłańskie przyjął 16.10.1824 r. w Warszawie. W latach 1825–1828 i w 1861 r. pracował w Chęcinach jako kaznodzieja, w latach 1828–1831 był kaznodzieją w klasztorze w Kaliszu, skąd wraz z siedmioma klerykami przystał do oddziału wojsk Powstania Listopadowego i był kapelanem oddziału. Po upadku powstania, znalazł się w Nieszawie

i tu w latach 1832–1833 był gwardianem klasztoru; w roku 1834 był kaznodzieją w Radziejowie; 1838–39 w Dobrzyniu; 1848–1849 w Stawiskach; 1849–1855 w Nowym Korczynie; 1856–1857 był kaznodzieją w Krakowie; w 1859 r. był znowu kaznodzieją w Nowym Korczynie. W roku 1861 znalazł się ponownie w Chęcinach i był tu kaznodzieją. Otrzymał honorowe tytuły zakonne, m.in. Magistra Św. Teologii (1853) i „Ojca Prowincji” (1860). Zmarł 30.01.1862 w Nowym Korczynie, dokąd powrócił z Chęcina. W Chęcinach pracował około 4 lat.

O. Grzegorz KRYPLEWSKI

Urodzony 30.08.1799 r. (spotkać można również datę 2.08.1799) w Czarnej w cyrkule tarnowskim. Uczył się w Sędziszowie Małopolskim i Rzeszowie. Do zakonu wstąpił 27.11.1822 r. w Smardzewicach. Profesję złożył 19.05.1824 r. Teologię studiował w Krakowie. Święcenia kapłańskie przyjął 8.12.1826 r. i po święceniach przebywał w Krakowie. W latach 1828–1839 był gwardianem w Bełchatowie, a od 1839 do 1845 był spowiednikiem w Kaliszu. W latach 1847–1862 przebywał w Chęcinach i pracował tu bądź jako przełożony, bądź jako spowiednik czy kaznodzieja. W 1856 r. został uhonorowany tytułem zakonnym: definitorem wieczysty. Uczestniczył w kilku kapitułach prowincjalnych, w tym także w kapitule, która się odbyła 4–6.10.1862 r. w Radomsku, a która była ostatnią przed kasatą Prowincji Polskiej w 1864 r. W Chęcinach przeżył i pracował przez 17 lat i tutaj zmarł 3.12.1862 r.

O. Kamil PASTERNAKIEWICZ

Urodzony 19.09.1802 r. w miejscowości Włodowice koło Olkusza. Uczył się we Włodowicach, Częstochowie i Krakowie. Nowicjat rozpoczął 20.07.1827 r. w Krakowie; afiliowany do klasztoru w Krakowie. Profesję złożył 8.09.1828 r. w Krakowie. Święcenia kapłańskie 29.05.1830 r. w Krakowie i tu przebywał do maja 1832 r. Do Chęcina przybył 22.07.1832 r. i pracował na zmianę jako przełożony, spowiednik sióstr, kapelan więzienia do r. 1848. Potem był gwardianem klasztoru w Bełchatowie. Jeszcze później przebywał w Łagiewnikach; a na krótko przed kasatą Prowincji w 1864 r. był administratorem parafii Szczawin, inkorporowanej do klasztoru w Łagiewnikach. Uczestniczył jako definitorem wieczysty w kapitułach prowincjalnych w latach 1851 r. w Łagiewnikach, w 1857 r. w Bełchatowie i w 1862 r. w Radomsku. Zmarł 3.02.1863 r. w Łagiewnikach. W Chęcinach przeżył 16 lat.

O. Aleksander RUTKIEWICZ

Spędził w Chęcinach jako gwardian 10 lat (1817–1826). Przeżył zabór klasztoru przez rząd Królestwa Polskiego i urządzenie w nim więzienia. On też zabiegał o dalsze pozostanie franciszkanów w Chęcinach i o ich przeniesienie do

oficyn klasztoru Sióstr Klarysek. W roku 1826 został wybrany na gwardiana w Górecku koło Zamościa. Zmarł w Górecku 28.03.1828 r. jako gwardian tego klasztoru.

O. Teofil RYSOWSKI (RYSSOWSKI)

Urodził się 15.10.1807 r.; przy jego nazwisku jest dopisek, że ma on pochodzenie szlacheckie. Do zakonu wstąpił 15.07.1826 r. w Warszawie; został afiliowany do klasztoru w Krakowie. Nowicjat odbył w Krakowie. Profesję złożył 8.09.1827 r.; studia teologiczne odbywał w Krakowie, gdzie również otrzymał święcenia kapłańskie 18.12.1830 r. W latach 1832–1835 był kaznodzieją w Radomsku; później ten sam obowiązek pełnił w Kaliszu i Dobrzyniu; następnie był gwardianem w Górecku i Stawiskach; w 1849 r. był spowiednikiem w Warszawie; w latach 1851–1853 kaznodzieją w Bełchatowie; 1854–55 magistrem nowicjuszy w Łagiewnikach. W latach 1856–1857 pracował w Chęcinach, najpierw jako kaznodzieja i spowiednik, a później jako przełożony. Od kapituły prowincjalnej 18.09.1857 r. był gwardianem w Łagiewnikach, a od roku 1860 był gwardianem w Warszawie. W dniach 4–6 października 1862 r. przewodniczył w Radomsku ostatniej kapitule prowincjalnej przed kasatą Prowincji w r.1864. Po kasacie klasztoru warszawskiego w 1867 r. był pozostawiony w Warszawie jako rektor kościoła i pracował tu jeszcze przez dwa lata, Ciężko chorego 22.11.1869 r. przewieziono do klasztoru etatowego w Kaliszu, gdzie zmarł dnia 25.03.1870 r. W Chęcinach przebywał i pracował dwa lata.

Br. Tomasz RYTERSKI (RYCERSKI)

Urodzony 30.11.1800 r. w miejscowości Duplinki k. Gostynia. Do zakonu wstąpił w 1827 r. W 1829 r. pracował w Nowym Korczynie, a później w innych klasztorach, a także w Chęcinach. Zmarł 23.06.1856 r. w Łagiewnikach. W Chęcinach przebywał i pracował przez około 10 lat w różnym czasie, przeważnie jako ekonom klasztoru.

O. Wiktor SZMAJKIEWICZ

Urodził się 5.05.1801 r. Do zakonu wstąpił w 1827 r.; afiliowany do klasztoru w Krakowie. Profesję złożył 16.04.1828 r., studia teologiczne odbywał w Krakowie; święcenia kapłańskie 29.02.1831 r. Na przełomie lat trzydziestych i czterdziestych (1838–1845) był gwardianem w Nieszawie. W Chęcinach pracował w 1847 r. jako rezydent do 18.01.1848 r. W Warszawie przebywał od 1851 r. Natomiast w 1964 r. w Łagiewnikach. Po kasacie klasztoru został przewieziony do klasztoru etatowego (zbiorczego) w Kaliszu, gdzie zmarł 21.09.1866 r. podczas epidemii.

O. Władysław WŁODARCZYK

Urodził się 14.04.1825 r. Do zakonu wstąpił 3.09.1841 r.; profesję złożył 13.09.1842 r. Studiował teologię w Warszawie, a w r. 1851 został diakonem; święcenia kapłańskie przyjął 1853 r. w Warszawie. W latach 1856–1862 r. był w Łagiewnikach magistrem kleryków; a ponadto w kaznodzieją. W roku 1862 przybył do Chęciny i był tu przełożonym, spowiednikiem sióstr i kapelanem więzienia. Po kasacie Prowincji w 1864 r. pozostał w Chęcinach i pracował tu, już sam, aż do 1888 r. Chorego na oczy w dniu 22.11.1888 r. przewieziono do klasztoru zbiorczego OO. Bernardynów w Paradyżu. Zmarł dnia 5.11.1891 r. w Paradyżu (podają też miejsce zgonu: Wielka Wola k. Paradyża). W Chęcinach przebywał i pracował przez 26 lat.

Biorąc pod uwagę ilość lat spędzonych w Chęcinach, kolejność wymienionych przedstawia się następująco:

L p.	Imię i nazwisko	Ilość lat w Chęcinach
1.	o. Władysław Włodarczyk	26
2.	o. Grzegorz Kryplewski	17
3.	o. Kamil Pasternakiewicz	16
4.	o. Aleksander Rutkiewicz	10
5.	br. Tomasz Ryterski	10
6.	o. Sylwester Buchta	4
7.	o. Marcin Kosk	4
8.	o. Paschazy Tyma	3

Oprócz ujętych w tabeli jest jeszcze grupka współbraci, którzy pracowali w Chęcinach po kilka lat, jak o. Jan Nikielewski (2 lata), o. Aleksander Trybiszewski (2 lata), o. Benedykt Szwagierkiewicz (2 lata) i inni.

Z Chęcunami związali się na zawsze ci współbracia, którzy w ciągu interesujących nas siedemdziesięciu lat (1817–1888) zmarli w Chęcinach i odeszli stąd do wieczności. Są to:

Imię i nazwisko	Data zgonu	Pełnione obowiązki
o. Marcin Pinkowski	9.01.1817	Długoletni gwardian
o. Sebastian Wasilewski	10.10.1817	
<i>Obaj zmarli jeszcze we franciszkańskim klasztorze</i>		
o. Innocenty Pietrzykowski	0.06.1818	Spowiednik sióstr
o. Kalikst Cykanowski	5.04.1819	Kaznodzieja
o. Stefan Koskowski	5.05.1819	-

Imię i nazwisko	Data zgonu	Pełnione obowiązki
o. Marcin Zaykowski	6.02.1820	Spowiednik sióstr
o. Paschazy Wierzbicki	1.07.1820	Kaznodzieja
o. Jan Nikielewski	9.01.1826	Gwardian
o. Franciszek Lewandowski	22.02.1828	Gwardian i spowiednik sióstr
o. Grzegorz Kryplewski	3.12.1862	Były gwardian, kaznodzieja i spowiednik sióstr.

Ciała współbraci zmarłych po r. 1818 zostały złożone w podziemiach kościoła św. Marii Magdaleny – sióstr klarysek²².

Obecność franciszkanów w Chęcinach zakończyła się na o. Władysławie Włodarczyku, który dotrwał tu do 22.11.1888 r. Po jego wyjeździe rozpoczął się czas nieobecności franciszkanów w Chęcinach, który trwał przez 103 lata.

Siostry klaryski przetrwały franciszkanów dwadzieścia kilka lat, gdyż ich pobyt w Chęcinach zakończył się w 1901²³ lub najpóźniej w 1902 roku.

Summary

Marek Jan Halambiec OFMConv

Confiscation of Franciscan Monastery in Checiny in 1817 and further Presence of Franciscans in this City

The monastery in Checiny that was recovered by the Province of Conventual Franciscans in Krakow ten years ago (April 17, 1991) belongs to one of the oldest monasteries in Poland. The date of its foundation is approximated around 1368. In its long history even before the partition of Poland, the monastery was tied to Czech-Polish Province, and from their split in 1517 with the Polish Province. Despite its closeness to Krakow this monastery belonged to the Archdiocese of Gniezno. From the moment of the first partition of Poland, the monastery in Checiny belonged to bigger monasteries of the Province and had a few dozen

²² W czasie II wojny światowej, podczas pacyfikacji miasta policja niemiecka w poszukiwaniu partyzantów i broni rozbiła nagrobkową płytę w kościele, wdarta się do podziemi i odkryła kilka trumien, w których były złożone ciała zmarłych, ubrane w czarne franciszkańskie habity (wiadomość ze stycznia 2002 r. od o. Czesława Domańskiego OFM, od 30 lat kapelana tutejszego klasztoru sióstr bernardynek).

²³ Por. J. Kłoczowski [red.], *Zakony franciszkańskie w Polsce*, t. 3, *Franciszkanie w Polsce XIX wieku*; – P. P. Gach, *Zakony franciszkańskie na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–19146* – Mapa 22: „Klasztory franciszkańskie skasowane w Królestwie Polskim w latach 1867–1901” – znajduje się klasztor żeński w Chęcinach, s. 54.

friars. On November 11, 1817 the Administrative Body of the Polish kingdom issued a decree in the name of King-Czar Alexander the I that in three articles dissolved the monastery in Checiny. Omitting prior liquidations (i.e. two monasteries of old Russian Province in Szczepieszyn and Zamosc 1812) this was the first incident of confiscation of Franciscan monastery by rulers of the Polish kingdom. Regardless, the presence of the Franciscans in Checiny is definitely finished by November 22, 1888. Their absence in this monastery lasted 103 years. For illustration purposes, the data on how many friars were present in the monastery, the functions that they had and some biographies were presented in the tables.

* * *

1. Imiona, nazwiska i daty poszczególnych zakonników zostały zaczerpnięte z „Elenchus Patrum, Fratrum et Sororum O.M.Conv. Provinciae Poloniae” z kilkunastu lat.
2. Niektóre nazwiska i imiona zostały odszukane w dokumentach Archiwum Diecezjalnego w Kielcach.
3. Nazwiska i dane zmarłych współbraci zostały wypisane z nekrologu checińskich sióstr klarysek („Pamięć Braci i Sióstr Zakonu Oyca S. Franciszka Reguły M. Klary w Chęcinach”).